

Michał Laskowski

Młodzież gimnazjalna znakiem czasu dla duszpasterstwa młodzieżowego w Archidiecezji Warszawskiej

Warszawskie Studia Pastoralne 23, 277-292

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MICHAŁ LASKOWSKI¹, UKSW

MŁODZIEŻ GIMNAZJALNA ZNAKIEM CZASU DLA DUSZPASTERSTWA MŁODZIEŻOWEGO W ARCHIDIECEZJI WARSZAWSKIEJ

Organizacja duszpasterstwa młodzieżowego wymaga gruntownego przygotowania. Jedną z podstawowych rzeczy, konieczną już na wstępie jest wnikliwe poznanie grupy, wobec której prowadzona będzie działalność duszpasterska. W tym celu często wykorzystuje się nauki pomocnicze dla teologii pastoralnej. Ich empiryczny charakter pozwala na uzyskanie bardzo konkretnych informacji, dzięki którym staje się możliwe rozważanie nad kształtem i formą przygotowywanego duszpasterstwa.

Współcześnie często można zetknąć się z opinią, iż młodzież, zwłaszcza gimnazjalna to najgorsza, najbardziej oporna i kłopotliwa grupa. W większości przypadków na taki sposób postrzegania gimnazjalistów wpływa kilka czynników. Pierw-

¹ **Michał Laskowski**, mgr lic. teologii pastoralnej, doktorant na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Autor książki „Duszpasterstwo młodzieży gimnazjalnej w Archidiecezji Warszawskiej po roku 1999”. W swoim dorobku naukowym posiada liczne artykuły oraz wystąpienia na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Jest członkiem Polskiego Stowarzyszenia Pastoralistów. Swoje zainteresowania naukowe skupia wokół duszpasterstwa młodzieży, z którą pracuje ucząc w szkole jako katecheta.

szym z nich jest tworzenie obrazu nastolatków w oparciu o pojedyncze jednostki bądź sytuacje, zwłaszcza jeśli zostaną one w tendencyjny sposób przekazane opinii publicznej. Takie zachowania oprócz tworzenia niekorzystnego wizerunku młodych osób powodują jeszcze jeden, bardzo istotny skutek – uprzedzenia ze strony dorosłych oraz stereotypowe podejście, które niestety często można zaobserwować nawet u osób odpowiedzialnych za kształtowanie młodego pokolenia. Być może jest to również jedna z przyczyn trudności w znalezieniu chętnych animatorów do prowadzenia grup nastolatków przygotowujących się do przyjęcia sakramentu bierzmowania.

Drugim istotnym czynnikiem wpływającym na negatywne postrzeganie osób w okresie adolescencji jest brak zrozumienia ze strony otoczenia². Powoduje to bardzo poważne skutki, które mogą prowadzić do wzajemnej izolacji, a w skrajnych wypadkach do ignorancji lub narastającej agresji. W takich przypadkach często popełniane są dwa błędy. Pierwszy to zbyt duża pobłażliwość, drugi polega na wygórowanych wymaganiach.

Powszechnie przyjęty obraz gimnazjalistów często jednak jest bardzo różny od rzeczywistości. Niewątpliwym staje się zatem potrzeba dokonania badań, których wyniki zapewniłyby możliwość wnikliwego poznania młodych osób. Odpowiedzią na to zadanie jest niniejszy artykuł. Jego celem jest przedstawienie wybranych wyników badań przeprowadzonych w trzech gimnazjach Archidiecezji Warszawskiej w roku szkolnym 2010/2011. Zaprezentowane dane pozwolą na podjęcie skutecznej pracy duszpasterskiej z młodymi oraz pobudzą do zagłębienia się w tematykę³.

² Zob. *Dorośli nas nie rozumieją!*, <http://www.archiwum.mlodziex.info/index.php?pageid=3219> [04.07.2014].

³ Całościowe wyniki wspomnianych badań autor opublikował w książce: M. Laskowski, *Duszpasterstwo młodzieży gimnazjalnej w archidiecezji warszawskiej po roku 1999*, Warszawa 2013.

Wspomniane badania zostały przeprowadzone metodą ankietową. W celu uzyskania najbardziej wiarygodnych wyników, autor osobiście udał się do wybranych uprzednio placówek oświatowych i po otrzymaniu stosownej zgody dyrekcji rozdał młodzieży podczas jednostki lekcyjnej kwestionariusze ankiet, które zawierały w sobie pytania otwarte oraz zamknięte. Rozdane ankietę zostały wypełnione przez gimnazjalistów niezwłocznie po ich otrzymaniu, co pozwoliło na samodzielne udzielenie odpowiedzi przez każdego z pytanych. Praktyka pracy z młodzieżą gimnazjalną nakazuje domniemać, iż jeśli ankietę zostałyby rozdane do wypełnienia w domach, to zaledwie niewielki procent rozdanych kwestionariuszy wróciłby do autora, albo większość z nich byłoby identycznie wypełnionych, gdyż byłyby one uzupełniane wspólnie przez ogół grupy podczas na przykład jednej z przerw między lekcjami.

Doboru próby dokonano uwzględniając specyfikę terenu Archidiecezji. Ze względu na jej zróżnicowanie wzięto pod uwagę środowiska: wielkomiejskie, miejskie, wiejskie. Pomińnięcie wspomnianych kryteriów mogłoby doprowadzić do otrzymania wyników, które byłyby nieprawdziwym obrazem całości społeczności gimnazjalistów w Archidiecezji Warszawskiej. Przypuszczenie to zostało potwierdzone przez samą młodzież, która udzielała odpowiedzi na zadawane pytania. Dane uzyskane na podstawie uzupełnionych kwestionariuszy ukazały, iż mimo podejmowania podobnych inicjatyw duszpasterskich zarówno w Warszawie jak i na terenach odległych od stolicy o zaledwie 30 kilometrów przynoszą one zupełnie różne efekty. Powodem tego może być sporo czynników, jednym z nich jest różnica w stylu życia u osób mieszkających w aglomeracji od tych, które zamieszkują tereny wiejskie. Na wsiach często można zaobserwować zjawisko polegające na tym, że infrastruktura budynków parafialnych jest jedynym oprócz

szkoły miejscem, gdzie młodzi mogą się wspólnie spotkać w grupie rówieśniczej, stąd chętniej uczestniczą oni w inicjatywach duszpasterskich.

Ukazana powyżej argumentacja dementuje wątpliwości dotyczące sposobu doboru próby badania. Szczegółowe informacje w tej kwestii przedstawia tabela 1.

	Razem	
	N	%
Płeć		
Dziewczęta	70	59,8
Chłopcy	47	40,2
Miejsce zamieszkania		
Wieś	46	39,3
Miasto do 20 tysięcy mieszkańców	-	-
Miasto od 21 do 100 tysięcy mieszańców	38	32,5
Miasto od 101 do 500 tysięcy mieszkańców	-	-
Miasto powyżej 501 tysięcy mieszkańców	33	28,2
Szkoła		
Gimnazjum w Lesznie	33	28,2
Gimnazjum nr 1 w Pruszkowie	42	35,9
Gimnazjum nr 81 w Warszawie	42	35,9

Tabela 1. Społeczno-demograficzna charakterystyka próby badania duszpa-sterstwa młodzieży gimnazjalnej w Archidiecezji Warszawskiej.

Z tabeli 1. wynika, iż badania przeprowadzono w trzech gimnazjach: Gimnazjum w Lesznie, Gimnazjum nr 1 Pruszkowie, Gimnazjum nr 81 im. prof. Witolda Doroszewskiego w Warszawie. Do wzięcia udziału w badaniach zaproszono po dwie klasy trzecie z każdej z trzech wspomnianych szkół.

Łącznie liczba respondentów wyniosła 117 osób: 70 dziewcząt i 47 chłopców⁴.

W tym miejscu warto dokonać wyjaśnienia dotyczącego wyboru szkoły a nie parafii jako miejsca przeprowadzenia badań. Motywem tego działania była troska o rzetelność i wiarygodność wyników. Szkoła jest specyficznym miejscem, zbierającym w sobie całą młodzież gimnazjalną z danego obszaru. Dzięki temu autor miał dostęp do pełnego środowiska gimnazjalistów. Udając się jedynie do parafii, istniałaby możliwość przebadania jedynie młodzieży silnie związanej z Kościołem. W związku z tym uzyskane wyniki nie przedstawiłyby prawdziwego obrazu gimnazjalistów.

Wyjaśnienia domaga się również fakt przeprowadzenia badań jedynie wśród uczniów klas trzecich gimnazjum. Powszechnie wiadomo, że jest to ostatnia klasa na poziomie gimnazjum. Gimnazjaliści, kończący szkołę, mają pełniejszą wiedzę i doświadczenie niż ich młodsi koledzy znajdujący się na niższych poziomach edukacyjnych. Ponadto biorąc pod uwagę poszczególne fazy rozwojowe tak młodych osób, okazuje się, że różnice pomiędzy uczniami uczęszczającymi do pierwszej klasy gimnazjum, a będącymi w klasie trzeciej są ogromne. Osoby rozpoczynające naukę w gimnazjum mają jeszcze bardzo wiele dziecinnych zachowań i ich sposób patrzenia na wiele spraw jest zatem bardzo dziecinny. Przeprowadzenie badań wśród trzecioklasistów daje możliwość uzyskania pełniejszych i dojrzałych odpowiedzi.

⁴ Dysproporcja zachodząca pomiędzy liczbą przebadanych dziewcząt i chłopców nie była zamierzona przez autora. Wynikła ona z faktu objęcia badaniem konkretnej klasy w szkole, gdzie autor nie posiadał wglądu w listę uczniów danego oddziału klasowego.

Podejmując się zbadania grupy młodzieży gimnazjalnej Archidiecezji Warszawskiej dla celów udoskonalenia duszpasterstwa młodzieżowego autor czuje się zobowiązany do udzielenia odpowiedzi na podstawowe pytanie: „jaki jest współczesny gimnazjalista, wobec którego podejmowane będą inicjatywy duszpasterskie?”. Odpowiedź ta jest niezwykle istotna. Bez niej nie będzie możliwym stworzenie takich form działalności duszpasterskiej, które przynosiłyby owoce.

Pierwszą niezwykle istotną sprawą jest obecność i częstotliwość modlitwy w życiu nastolatków. Szczegółowe informacje w tej kwestii prezentuje tabela 2.

	Dziewczęta (N=70)	Chłopcy (N=47)	Ogółem (N=117)
Codziennie rano i wieczorem	10,0	10,6	10,3
Raz dziennie (rano lub wieczorem)	15,7	23,4	18,8
Kilka razy w tygodniu	11,4	17,0	13,7
Raz w tygodniu	17,1	21,3	18,8
Rzadziej niż raz w tygodniu	10,0	6,4	8,5
Tylko w razie naglej potrzeby (klasówka, choroba, itp.)	8,6	8,5	8,5
Nigdy	24,3	12,8	19,7
Brak odpowiedzi	2,9	-	1,7
Razem	100,0	100,0	100,0

Tabela 2. Częstotliwość modlitwy (dane w %).

Wyniki przedstawione w tabeli 2. ukazują, że codziennie rano i wieczorem modli się zaledwie około 10% ankietowanych gimnazjalistów. Raz dziennie, rano lub wieczorem modli się prawie 19% respondentów. Sytuacja zdecydowanie lepiej wygląda u chłopców (23,4%) niż u dziewcząt (15,7%). Nieregular-

ną modlitwę o częstotliwości kilka razy w tygodniu wykazuje prawie 14% badanych. Podobnie jak poprzednio można zaobserwować bardziej pozytywne z punktu widzenia duszpasterstwa wyniki u płci męskiej (różnica między wynikami dziewcząt wyniosła ponad 5%). Modlitwę raz w tygodniu deklaruje prawie 19% respondentów. Analogicznie do wcześniejszych danych korzystniej wyglądają one u chłopców (21,3%), niż u dziewcząt (17,1%). Tylko w razie nagłej potrzeby modli się 8,5% gimnazjalistów. U obu płci wynik ten jest bardzo zbliżony. Niepokojącym może okazać się fakt, iż nie modli się aż prawie 20% gimnazjalistów. Spoglądając na te dane przy uwzględnieniu kryterium płci okazuje się, że co czwarta dziewczyna wcale się nie modli. Zdecydowanie optymistyczniej odpowiedzi te wyglądają u chłopców, chociaż fakt, iż co ósmy z nich nie modli się wcale, też nie jest powodem do spoczęcia na laurach i pozostawieniu tej wiedzy bez odpowiedniej reakcji duszpasterskiej.

Przedstawione wyniki wskazują na znacznie głębszy problem niż brak modlitwy. Jest on jedynie wierzchołkiem góry lodowej, u podstaw której stoi brak żywej relacji z Bogiem. Tego typu pesymistyczny obraz rzeczywistości niesie jednak za sobą nadzieję. Polega ona na ukazaniu kierunku, w którym musi zmierzać postępa skierowana do młodzieży.

Zastanawiającym może okazać się fakt, iż młodzi jeszcze niecałe 25 lat temu dostrzegali dużą wartość modlitwy w życiu chrześcijanina (ponad 90% badanych). Twierdzenie to powstało w oparciu o wyniki badań młodzieży szkół ponadpodstawowych przeprowadzone w 1990 roku, a opublikowane w książce księdza Jana Przybyłowskiego *Jak się modli polska młodzież? Studium socjologiczne*⁵ z 2013 roku. Rodzi się więc kilka pytań: co zmieniło się przez niespełna ćwierć wieku

⁵ Zob. J. Przybyłowski, *Jak się modli polska młodzież? Studium socjologiczne*, Warszawa 2013, s. 145 – 147.

w mentalności dorastających osób? czy uzyskane wyniki dotyczące modlitwy gimnazjalistów są efektem zaniedbania w dziedzinie metodologii, która okazuje się przestarzała, ponieważ nie uwzględnia warunkowań współczesności?

Być może w ten sposób postawione pytania zmuszą do refleksji nad tak istotną kwestią, jaką jest modlitwa i pozwolą na podjęcie odpowiednich kroków w celu poprawy obecnej sytuacji. W ocenie autora, dobrym pomysłem rozwiązującym problem byłoby prowadzenie działań polegających na ubogacaniu się wzajemnym młodych osób. Nie ma nic bardziej wpływającego na poglądy młodego człowieka, jak jego o kilka lat starszy kolega/koleżanka. Siła tego często nieświadomie dawanego świadectwa jest wielokrotnie niedoceniana. Zatem może warto do pracy duszpasterskiej z młodzieżą zaprosić ich starszych kolegów, którzy w łatwiejszy niż w przypadku relacji dorosły – nastolatek sposób dotrą do gimnazjalistów.

Uzupełnieniem wiadomości dotyczących relacji młodych osób z Bogiem są dane przedstawiające częstotliwość uczestnictwa gimnazjalistów we Mszy Świętej, które szczegółowo ukazują tabela 3.

	Dziewczęta (N=70)	Chłopcy (N=47)	Ogółem (N=117)
W każdą niedzielę	27,2	44,7	34,3
Prawie w każdą niedzielę	22,9	25,5	23,9
Zazwyczaj 1-2 razy w miesiącu	15,7	4,3	11,1
Tylko w wielkie święta lub z okazji ślubu, pogrzebu, itp.	27,1	14,9	22,2
Nigdy	7,1	10,6	8,5
Razem	100,0	100,0	100,0

Tabela 3. Uczestnictwo w niedzielnej Mszy Świętej (dane w %).

Z tabeli 3 wynika, że około jedna trzecia młodzieży uczestniczy regularnie w niedzielnej Mszy Świętej. Biorąc pod uwagę kryterium płci widzimy, iż znacznie lepiej wynik ten wygląda u chłopców niż dziewcząt. Około jedna czwarta gimnazjalistów uczestniczy we Mszy Świętej prawie w każdą niedzielę. Okazjonalne uczestnictwo w Eucharystii⁶ jest deklarowane zwłaszcza przez żeńską część respondentów i stanowi prawie połowę badanych dziewcząt. Kompletny brak uczestnictwa oświadcza 8,5% respondentów.

Uzyskane dane przełamują stereotypy dotyczące tego, że dziewczęta są bardziej religijne od chłopców. Jeśli zestawimy je z odpowiedziami respondentów prezentowanymi w tabeli 2., to okazuje się, że współczesne dziewczęta w wieku gimnazjalnym patrząc pod kątem pracy duszpasterskiej, wymagają jej wzmożonych nakładów. Wynik ten może być spowodowany faktem, iż najczęściej duszpasterstwo młodzieżowe w parafiach powierzane jest młodemu kapłanowi, który często posiada krótki staż w kapłaństwie. Takiemu prezbiterowi jest znacznie łatwiej trafić do chłopców, gdyż nie dzieli ich bariera płci. To właśnie ona może stanowić przyczynę opisywanej sytuacji. Warto zatem podjąć refleksję nad przygotowaniem kapłanów do pracy z dziewczętami. Jest rzeczą oczywistą, iż nie jest to łatwe zadanie. Kłopotliwym może okazać się również sposób, według którego owo przygotowanie miałoby zaistnieć. Dla wielu mógłby wydać się kontrowersyjnym pomysł wprowadzenia do programu nauki w seminariach duchownych obowiązkowych warsztatów komunikacji z płcią przeciwną. W ocenie autora taki jednak postulat jest wart uwagi, przy równoczesnym jednak podjęciu refleksji nad formą jego organizacji.

⁶ Autor w tym miejscu bierze pod uwagę odpowiedzi: *Zazwyczaj 1-2 razy w miesiącu oraz Tylko w wielkie święta lub z okazji ślubu, pogrzebu itp.*

Przedstawione dane uzyskane przez autora warto zestawić z wynikami badań prezentowanymi w artykule ks. M. Kalinowskiego⁷, w którym podaje on powody braku uczestnictwa młodzieży we Mszy Świętej. Mimo faktu, iż we wspomnianych badaniach młodzież została potraktowana ogólnie, bez podziału na szczegółowe kategorie wiekowe, co czyni niemożliwym wyodrębnienie spośród respondentów grupy gimnazjalistów, warto się z nimi zapoznać. Otóż z przedstawionych danych wynika, że najczęstszym powodem nieuczestniczenia w Eucharystii jest lenistwo (24,7%), kolejnym zrażenie się do księży (13,5%), następnym brak odczuwania potrzeby uczestnictwa (13,3%), zmęczenie i brak czasu (7,3%), niezgadanie się z nakazem Kościoła (4,7%), możliwość modlenia się w domu (4,5%), inne motywy (10,7%), brak odpowiedzi (37%)⁸.

Powyższe wyniki stają się cennym uzupełnieniem danych zawartych w tabeli 3. Są one również potwierdzeniem wcześniej stawianej przez autora hipotezy, iż przyczyną obecnego stanu religijności młodych osób jest ich brak żywej relacji z Bogiem. Jeśliby ona istniała, to otrzymane odpowiedzi byłyby inne. Oczywiście autor zdaje sobie sprawę z faktu, iż wcale wspomniane źródło problemu nie jest jednym powodem zaistniałej rzeczywistości. W jego mniemaniu jednak, jest ono epicentrum problemu.

W celu pozyskania jeszcze pełniejszego obrazu gimnazjalistów wskazanym jest przeanalizowanie ich częstotliwości przystępowania do sakramentów: pokuty i pojednania oraz Eucharystii. Szczegółowo zagadnienie to ilustruje tabela 4.

⁷ Zob. M. Kalinowski., *Duszpasterstwo młodzieży*, w: *Duszpasterstwo specjalne*, R. Kamiński, B. Drożdż (red.), Lublin 1998, s. 28-32.

⁸ Prezentowane wyniki dotyczą pytania wielokrotnego wyboru, dlatego wynik nie sumuje się do 100.

	Komunia Święta	Sakrament pokuty
Raz w tygodniu lub częściej	21,4	0,9
Raz na dwa tygodnie	14,5	2,6
Raz w miesiącu	17,9	42,7
Raz w roku	20,5	25,6
Raz na kilka lat	13,7	15,4
Nigdy	12,0	12,8
Razem	100,0	100,0

Tabela 4. Częstotliwość przystępowania do Komunii Świętej oraz sakramentu pokuty i pojednania (dane w %).

Z danych zawartych w tabeli 4. wynika, iż zaledwie średnio co piąty respondent regularnie przystępuje do Komunii Świętej. Otrzymane informacje warto w tym miejscu zestawzić z uczestnictwem gimnazjalistów we Mszy Świętej na podstawie poprzedniej tabeli. Okazuje się zatem, że istnieje pewna grupa młodzieży, stanowiąca około jedną piątą całej społeczności, która stara się żyć w stałej łączności z Bogiem. Potwierdzeniem tej hipotezy jest również fakt, iż podobna liczba nastolatków modli się przynajmniej raz dziennie⁹

Odpowiedź: *Raz na dwa tygodnie* deklaruje 14,5% respondentów, *raz w miesiącu* 17,9%. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, iż przyjmowanie Komunii raz w roku bądź rzadziej deklaruje prawie połowa ankietowanych. Taki wynik staje się kolejnym potwierdzeniem tezy braku żywej relacji młodego człowieka z Bogiem.

Przedstawiony materiał informujący o częstotliwości przystępowania do sakramentu Eucharystii warto porównać z wynikami dotyczącymi sakramentu pokuty. Okazuje się, że jedynie 3,5% respondentów odczuwa częściej niż raz w miesiącu potrzebę

⁹ Informację tą zaczerpnięto z tabeli 2.

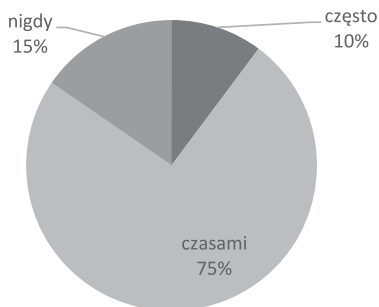
spowiedzi. Regularną comiesięczną spowiedź deklaruje 42,7% respondentów. Fakt ten może świadczyć o nabyciu przez młodzież pewnego nawyku spowiadania się z taką częstotliwością. Przyzwyczajenie to mogło zostać im wpojone na szkolnych lekcjach religii w szkole podstawowej, gdzie wielokrotnie katecheci zachęcają do regularnej pierwszopiątkowej spowiedzi.

Deklaracje spowiedzi raz w miesiącu warto zestawić z wynikiem dotyczącym przystępowania raz w tygodniu do Komunii Świętej. Okazuje się, że zaledwie połowa spowiadających się regularnie co miesiąc, trwa w łasce uświęcającej, która pozwala przyjąć raz w tygodniu Komunię Świętą. Zastanawiająca jest zatem przyczyna, z powodu której wspomniana część respondentów, skoro czuje potrzebę regularnej spowiedzi (co może świadczyć o pewnej świadomości), nie stara się w przypadku popełnienia grzechu ciężkiego wcześniej odzyskać łaskę uświęcającą. Hipotez wyjaśniających powyższą sytuację może być wiele. Pośród nich można wymienić: strach przed częstą spowiedzią, brak wiedzy dotyczącej możliwości częstego spowiadania się, lenistwo. Najprawdopodobniejszym jednak wydaje się autorowi twierdzenie, iż młodzi wyuczyli się w sposób mechaniczny przystępować do spowiedzi jedynie w pierwsze piątki miesiąca. W takim przypadku wątpliwym pozostaje prawdziwe duchowe przeżycie sakramentu.

Kolejnym ważnym problemem dotyczącym spowiedzi jest fakt, iż ponad połowa badanych gimnazjalistów spowiada się rzadziej niż raz w miesiącu. Najbardziej niepokojąca jest deklaracja aż 12,8% respondentów, którzy wcale się nie spowiadają. W poszukiwaniu przyczyny tego zjawiska autorowi przychodzi na myśl być może bardzo surowa odpowiedź: lenistwo i zaniedbanie. Początkowo radykalizm w niniejszej ocenie może wydać się zbyt srogą. Jednak warto podkreślić, iż przedstawiony problem dotyczy młodzieży gimnazjalnej. Według autora, osoby w tym wieku nie mają raczej konkretnych powodów do uni-

kania spowiedzi. Najczęstszymi osobami unikającymi spowiedzi są ludzie trwający w grzechu np. żyjąc w niesakramentalnym związku. Problem ten jednak gimnazjalistów nie dotyczy. Kolejną przyczyną może być brak wiedzy dotyczącej samego sakramentu. Jest ona jednak systematycznie przekazywana młodemu podczas szkolnych lekcji religii. Jej brak może wynikać przede wszystkim z braku chęci do przyswajania tych nauk, które są niezwykle ważne dla rozwoju duchowego dorastającej osoby. Zatem z uwagi na przedstawioną argumentację, wcześniejsza ocena autora wydaje się być uzasadniona.

Drugą z przyczyn może okazać się wielokrotnie już przywoływany brak osobowej relacji z Bogiem. Poszukując korzeni tego zjawiska warto zwrócić uwagę nie tylko na duszpasterzy, ale przede wszystkim na rodziny młodych osób. Środowisko rodzinne odgrywa w tym przypadku kluczową rolę. To właśnie w nim młody człowiek, zainspirowany przykładem rodziców powinien wzbudzić w sobie chęć poznania Boga i nawiązania z Nim relacji¹⁰. Potrzeba zatem, aby w rodzinach podejmowano z młodymi rozmowy dotyczące spraw związanych z religią, wiarą, Bogiem. Ich występowanie ukazuje diagram 1.

Wykres 1. Podejmowanie tematów religijnych w rodzinie (dane w %).

¹⁰ Zob. FC 60.

Z odpowiedzi respondentów wynika, iż w zaledwie u 10,2% badanych rodzin często podejmowane są tematy religijne. Przeważającą większość, stanowiącą prawie 75% są rodziny, które okazjonalnie podejmują w swych dialogach tematy związane z religią. Dla wielu wynik ten może wydawać się zadowalający. Koniecznym jednak jest wzięcie pod uwagę, że odpowiedzi te były deklarowane przez osoby w wieku 13-16 lat. Doświadczenie pracy z tak młodymi osobami zmusza do mniemania, iż kryterium *czasami* dla nastolatków jest bardzo elastyczne. W ich odczuciu, zwrot ten jest bardzo uniwersalny. Opierając się o to przekonanie, gimnazjaliści stosują go zarówno do sytuacji, które zdarzają się cyklicznie z dużą częstotliwością oraz do tych zdarzających się bardzo sporadycznie.

Na uwagę zasługuje również sposób w jaki te rozmowy są prowadzone. W oparciu o liczne dyskusje autora z młodymi ludźmi, niestety okazuje się, że dialogi tego typu polegają często na poszukiwaniu i wytykaniu błędów w Kościele i sprowadzają się do narzekań na poszczególne osoby z duchowieństwa. Taki stan rzeczy może w radykalny sposób przyczynić się do stworzenia młodym osobą niezwykle mocnej bariery o bardzo specyficznym działaniu. Z jednej strony będzie ona blokowała im dostęp do inicjatyw duszpasterskich (rodzice nie pozwolą gimnazjalistą na uczestniczenie w nich, ponieważ nie dostrzegają w tym sensu), z drugiej strony sami młodzi stworzą w sobie różne uprzedzenia.

Z przykrością również należy stwierdzić, iż w ponad 15% rodzin na tematy religijne nigdy nie prowadzi się dialogu. W tym miejscu warto zastanowić się, co warunkuje uzyskane odpowiedzi. Jedną z przyczyn może być coraz częściej dostrzegalny brak czasu na prowadzenie wszelkich rozmów w rodzinach. Świadczy to również o pewnym kryzysie rodziny jako środowiska wspomagającego rozwój religijności. Bez po-

ruszania tematów związanych z religią, wiarą i Bogiem, prawidłowy jego przebieg u młodych osób zostaje utrudniony.

Zaprezentowane w niniejszym artykule wyniki badań prowadzonych przez autora są jedynie wybraną częścią całości danych zdobytych na podstawie ankiet przeprowadzonych wśród uczniów wybranych gimnazjów w Archidiecezji Warszawskiej. Ich zadaniem było zmuszenie do podjęcia refleksji nad całością duszpasterstwa młodzieżowego. Dostarczone w ten sposób informacje nie pozostawiają wątpliwości, iż praca duszpasterska z młodymi ludźmi wymaga odnowienia w nich fundamentów, bez których całość duszpasterstwa nie przyniesie oczekiwanych owoców. Są nimi: modlitwa, Msza Święta, sakramenty. Wielokrotnie w powyższym tekście autor próbował wskazywać na przyczyny braku u gimnazjalistów wymienionych podstaw. Być może rozwiązaniem tego problemu byłoby poszukiwanie na nowo metod, które przyprowadzą młodych do Chrystusa. Współcześnie można zaobserwować tendencje polegającą na odchodzeniu dzieci po przyjęciu Pierwszej Komunii Świętej od szkolnych lekcji religii oraz całości życia religijnego. Dostrzegalny powrót młodzieży na religię w gimnazjach często jest motywowany pragnieniem otrzymania sakramentu bierzmowania. Ta dość interesowna motywacja może być jednak wykorzystana przez duszpasterzy. Skoro młodzi sami zaczną powracać do praktyk religijnych (np. Msza Święta), nawet jeśli byłoby to początkowo interesowne – „jestem, bo chcę bierzmowanie”, warto w posłudze duszpasterskiej wobec nich skupić się na ich „jestem” i w oparciu o nowo opracowane metody ukazać im potrzebę przebywania z Chrystusem, aby wcześniejsze „jestem, bo chcę bierzmowanie” zamieniło się w „jestem, bo kocham...”. Jeśli udałoby się rozpaścić w sercach młodych ogień miłości Chrystusowej, byłby to najlepszy owoc wszelkich form pracy duszpasterskiej z dorastającym człowiekiem.

Słowa kluczowe: duszpasterstwo gimnazjalistów; gimnazjum; Archidiecezja Warszawska; młodzież

The youth of middle school of the Archdiocese of Warsaw

The article *The youth of middle school of the Archdiocese of Warsaw* is an assistance in organizing the youth ministry. The results of empirical studies, which are presented in that article, have been conducted in three middle schools of the Archdiocese of Warsaw in the school year 2010/11, taking into account the specifics of the Archdiocese. Due to the diversity of the Archdiocese, metropolitan, urban and rural environments were taken into consideration. Thus data show the current status of pastoral measures towards young people and provide information about the **religiousness** of tested group. Knowledge of the above contents is becoming an essential element in designing and setting the future direction of pastoral work with young people.

Keywords: ministry of school students; high school; Archdiocese of Warsaw; youth.